

379
Carissimo Viri D. Conrado Vorstio S. Theol. Doctori.

Salutem. Cogitatio illius, quod verissime dixit Poeta:

Curando fieri quaedam peiora videmus

Vulnera; quod melius non tetigisse fuit.

304/
et n. 306.
Cur non respon-
derit?

neque non acerbitas doloris, quem tu ad me et amicos scripta li-
tere mihi inflixerunt tanto graviores, quanto te propter praeclaras
dotes tuas et amari impensius, et magis promovere. Studeo, mi Clariss.
D. Vorstio, efficit, fateor, ut nec ad tuas superiores responderim, nec et-
iam ad postremas respondere animum induxerim. Sed silentio potius
et te sanare, et dolorem meum concipere cogitaverim, nisi et
tot obtestationes tuae et D. Holdenij preces mihi responsam quasi
extorsissent. Utinam verò de levissima, ut tu vocas, questione dissen-
sio esset! Sanè ipse iniquissimos pronunciarem, qui te dissenti-
entem non ferrent. At magis magisque ostendis ipse, non de levissi-
ma questione, sed de fundamento Religionis nostrae; non de
questione una, sed de universa fide nostrâ controversiam
abs te moveri: utinam ille jam vix occultus ramor de locinismo
suo calumnia una, ut tu vocas, esset, et non jam omnes propè
fratres metuere cogerentur illud: Latet anguis in herba. Non
credam, vis. Sed quid est, quæso, quod amicis scribis, te ex san-
sationianorum libris demum didicisse verè Deoxygen? Nostros
hoc est, omnes Evangelicos non pauca dubia pro certis, falsa
pro veris tenere? Quid illud, quod tres tuae priores theses ad
D. Tostanum scriptæ sunt ita Locinianis similes, ut ovam vix
magis ovo? Quid est, quod quanto mentem tuam exponis pluri-
us, tanto ad Locinum accedis propius, utcumque, ὅσα ἡ ἀπορία Grady Apologia
admisere studeas? Meministi initio, te solam Dei justitiam, quæ Vorstii.
vult bonis bene, malis male esse, non utique contingentia vo-
luntatis, sicut vult eras pluvie, vel non pluvie. Sed perfectio-
ne atque necessitate nature, sicut vult esse Deus: hanc, inquam,
justitiam, quæ est pars universalis rectitudinis in Deo, solam
te cum Locino negare; immemor ejus, quod Apostolus passionem
piorum notat ἐνδύσθαι justi iudicii Dei; quandoquidem justum
est apud Deum ἀνταποδοῦναι etc. Relinquebas interim nobis Christ.
2. Thess. i.

2. *ἡ ἀληθὴς* veram ac proprie dictam: quippe qui poenas nobis debitas persolverit *Thes. XVII. et XVIII.* Postea, ut intelligeretur: quod ad me & alios sapienter scripsisti: in quo tuas tibi theses non satisfecerent, proferebas nobis nescio quod *ὀδυρόζυλον*, satisfactionem plenam, impropriad, hoc elumbi inducty cavillo, quod Christus omnes poenas nobis debitas nec mortem aeternam senserit: ut prius *Thes. 7. et 9.* *ἀρὰ ἁρῶν* tue scripsisses, non ex parte sed plenissime à Christo dissolutum esse totum debitum nostrum et temporariam passionem filii dei, cum sit passio veri et aeterni dei, quivalere, immo preponderare aeternis et infinitis omnium eorum, pro quibus ille passus est, supplicij. Tandem, ut quod teneas, magis liqueret, pedem amplius protulisti, et in ipso scripti limite, quod solum appexi, exhibitum mihi 17. Junij ab Holstenio neg, enim dum vacat mihi his portentis bonas horas dare: non dissimulante abieci, Ecclesia doctrinam de fide justificante et justificatione ipsa: nec amplius tibi placet, peccatorem justificari coram deo hac fide, si credat, hoc est, certo confidat, pro se nominatum Christum mortem aeternam et universas damnatorum poenas sumpsisse. Contra tibi magis videtur addere Lociniana fides, et justificatio, nempe nos recipi in gratiam, si Christo confidamus et obtemperemus: quae duo locinodem valent. Ita tibi justitia imputata jam nulla est, nulla fides justificans, hoc est, accipiens justificationem gratuitam propter unicum et perfectum Christi meritum. Sed fides justificans tibi est fiducia et obedientia Christi seu deo propter Christum prestita: sic locinum sic ludere. In nō conversi nostra tibi antecedit fidem et condonationem peccatorum tanquam causa effectum, et est *ἐκ τῆς ἡμῶν*, quae etiam *Thes. 2.* ad D. Tossanum non dissimulasti; cum prius *Thes. 3.* *ἀρὰ ἁρῶν* verè scripsisses, veram poenitentiam esse donum dei, quod ex formula foederis iis solis contingat, quos jam in gratiam receperat deus *feram. XXXI.* ita ut remissionem peccatorum potius sequatur, quam antecedit. Haec talia profecto sunt, quae suspicionem Locinismi tui multis bonis, qui te norunt et amant, non possunt non cum

An Vorstij in-
to suspecty fil lo-
cinismi.

non cum summo dolore exangere, ut metuant, conscientiam de Fe 1598.

tuam non tam evidentibus, ut scribis rationibus constrictam, quam Socinianarum argumentorum laqueis captam teneri; quibus tandem totus hic pertraheris, ut everso divinae justitiae fundamento evertas simul, hoc est neget aperte immensam Dei iram adversus hominis peccatum: neget immensam hominis culpam et reatum, neget satisfactionis necessitatem, neget satisfactionem omnem; neget personam satisfaciendi Christum videlicet et Mediatoris immensam naturam et potentiam, hoc est, divinitatem.

Huc enim nostri populi illud Verbum Socinianum ^{Socii Theologia de Christo et salute nostra.} tendere. Contra ex Christ. Nō ipso nō ipso, et ipsam Christum Servatorem vere exemplarem cum Socino facias, cuius scis hoc esse de Christo, et de salute hominis, blasphemum commentum. Quoniam Deum pro summa bonitate olim decrevisse omnibus respicientibus et sancte viventibus peccata condonare, et aeternam vitam eos donare: propterea Jesum Christum filium unigenitum in mundum misisse, ut hanc ejus voluntatem pateficeret, et sanctissimam suam vitam nobis exemplum salutis monstraret. Inde factum, ut Christus Jesus non modo tantam liberalitatem nobis annuntiavit, et mirandis operibus confirmavit: verum etiam postquam nobis sanctimoniam vitam suam salutis monstraverat, deo ita mandante, passione et morte execrabili illam obsignavit. Quem proinde etiam Deus in tanta obedientia scilicet usque ad mortem crucis insignem praeonium, tertia die a mortuis excitatum, in coelum ad immortalem vitam translavit, omni potestate ipsi data in coelo et in terra, ut eos, qui viam ab ipso verbis et exemplo praemonstratam ingressi ac persecuti fuerint, conservare, et vitam aeternam ipse donare posset. Sic Christum esse Servatorem nostrum, et non aliter. Atque sic fieri, ut quicumque crediderit in Christum: hoc est, non

qui fiduciā certā meritum mortis eius sibi applicaverit, sed qui
 se, abnegatā impietate, juxta Christi praeceptum ad Deum per bo-
 na opera converterit: remissionem peccatorum et vitam
 eternam certō consequatur. Cedere enim in Christum et Chri-
 sti jussu se ad Deum convertere, et Deo obedire, et bona opera
 facere, idem valere; et esse in hominis potestate, et libertate
 positum, quia homo habeat liberum arbitrium, h. e. facultatem
 per bona opera sua ad coelum perveniendi etc. Haec est egregia so-
 cini Theologia, quam non ex Evangelio Jesu Christi hausit, sed ex
 quorsum spectet infausto cerebro suo confinxit: hūc nimirum tendens aperit, ut
 Socini theolo- pro Deo Jovem aliquem Homericum nobis ostendat, qui scelera
 gia. hominum vix punit: ut Christi aeternā beatitudinē naturā et
 deitatis manere exeat; ut peccati horribilis deformitas crea-
 tū elevetur: ut pravitas nostra natura extenuetur: gratia De-
 i abnegetur; iustitia imputata et fides justificans tollatur: viri
 arbitrii nostri merita, humana stabiliantur. Superbia cor-
 dis humani adversus Deū efferatur, et sic miser homo cum sa-
 tana harum blasphemiarum architecto in exitium eternum
 altius precipitetur. Haec aut cum Socino omnia statuenda,
 Responsio ad sin- aut cum Ecclesia Christi damnanda tibi esse vides. Nam
 gula Vorstii. inquis, sententiam peccantem in defectu. At cur Samosatenia
 nam haeresin vel nominare vereris? cur integram non dam-
 Vorstii vult ne Mediam inquis sententiam ego sequor cum Augustino, Lombardus
 dam tenere, in Thomā, Musculo etc. Falleris, si inter veritatem Evangelii et
 ter nos et Socin- mendacium Diaboli medium statuis: Et sine dubio illi, qui
 nam. noninas, injuriā sententiam tuam tribuis; quod iustitiam
 de quā quaeritur, Dei naturam adimant: satisfactionis neces-
 tatem tollant. Christo satisfactionem semiplenam retin-
 quant. At suspendant illi satisfactionis necessitatem à libe-
 satisfactionis Christi primo decreto Dei. concedo de modo satisfactionis per Filium
 etc. quatenus fue- Mediatorem. Nam tunc modum Dei haud dubie liberrime
 rit necessariae decreto disposuit: alium verò modum divina sapientia inve-
 nire potuerit, annon, nostrum non est disquirere. Hoc illi
 statuunt

statuunt, hoc et nos statuimus. De omnimoda satisfactionis ne-
cessitate non concedo, eam fuisse contingentis decreti: Justum n. Ex dei liberrimo
est apud Deum ἀρταποδέραι, p. inquit Apostolus, quia deus non arbitrio.
voluntate solum, sed naturā amat bonum, aversatur malum
Ps. V. et XLV. Non nego propter decretum, siue edictum illud
dei, morte morieris necessariam fuisse hominis peccantis
destructionem, et ut servaretur vel ipsiusmet, vel Media-
toris pro ipso satisfactionem. Sed nego necessariam fuisse
propter hoc edictum: alioqui destructio Diaboli peccantis non Ex dei naturā.
fuisset necessaria, qui edictum ejusmodi nullum habuit,
et homo peccans sine illo edicto non fuisset abjectus a deo
quorum utrumque sine dubio est falsum. Quare tunc
propter justitiam dei naturalem; tunc propter veritatem
comminationis divine necessaria fuit pro hominis peccato
satisfactio. Quin largiar, quod vis, teneris nihilominus. Nam
etiam decreti necessitas evertit illud tuum toties ingestum.
Deum posse, si velit, absque omni satisfactione peccata re-
mittere. Constat enim eum non velle, quia aliter decrevit:
ideo nec posse, quia non vult. Omnia enim potest, juxta
Tertullianum, nisi quod non vult: nisi forte potest velle
mutare decretum, seipsum negare aut mentiri. Evertit
quoque sempiternam tuam satisfactionem, quod, ut dixi, verē
est ἀδύνατον h. e. contradictionem implicans. Nam ^{sempiterna satis-}
sempiterna solutio non est satisfactio; nec decrevit deus tan- ^{factio est ἀδύ-}
tū partem debiti nostri à Mediatore, exigere, sed totum ^{νατον.}
omnino debitum ad extremum usque quadrantem: quia nullum
omnino peccatum deus dimittit impunitum in eternum.
Maledictus omnis, qui non manserit in omnibus g. At Christus An Christus
non sensit mortem eternam, sed tantum frivolanam, proinde ^{senserit mor-}
non omnes poenas nobis debitas. si mors eterna tibi exa- ^{tem eternam.}
terna divulsio animæ et corporis, fateor, non sensit. Sed
sic ne reprobi quidem damnaletur sentient. Hæc igitur non est

Mors aeterna quid mors aeterna. In morte vero aeterna duo sunt i. impunitas
 sit? agorum et cruciatuum infernalium cum desertione et ab-
 jectione à Deo 2. continuatio agorum et abjectionis in
 aeternum. Illud per se adest morti aeterna etiam in singu-
 la momenta, hoc per accidens, cum non sit liberatio: Illud
 maxime sensit Christus, desertus et abjectus à Deo ad inferos usque,
 alioquin nobis sentiendum esset; utrumque reprobi sentiant. Vi-
 des igitur et contrarietatem vocis et fallaciam accidentis. Nec
 vero debuit aut potuit Christus mortem aeternam etiam dura-
 tione sentire. Non potuit, quia moriendo satisfecerat: et
 erat persona omnipotens. At dictum erat: morte aeterna
 morieris. Summo dictum erat morte morieris nempe corpora-
 li et spirituali, quae non interrupta, sed perpetuo conti-
 nuata sanè aeterna futura erat, etiam duratione, ut in
 improbis. Mediator ergo moriens morte corporali et spi-
 rituali, satisfecit edicto et iustitiae Dei, tamen si mors in
 eo nec debuerit nec potuerit continuari. At, inquis, reipsa
 sic peccata nostra, iam ante conversionem nostram essent
 deleta, quod tamen scriptura repugnat? Cui vero, quod
 scriptura? Tam non repugnat, quam non nos ante, iusta
 mundi fundamenta electos esse et factos Deo gratiores in Christo
 Eph. 1. 3. et gratiam nobis datam in Christo ante tempora saecularia.
 2 Tim. 1. 9. An posita Christi morte enim distinguendam esse preparationem gratiae à
 satisfactione gratiae applicatione et sensu. Justos. Si Deus id totum à
 locum habeat conditis fidei? Christo recepit, quod nos ei debebamus; non posse ullam à
 nobis conditionem s. puta fide, poenitentia, charitatis erga
 fratres; exigere ad obtinendam remissionem peccatorum. Ne-
 go non posse, quia necessaria est acceptio beneficii et gra-
 titudo. Sic dedit filiam, ut omnis, qui credit in eum, non per-
 Ergo necessaria est conditio fidei. Necessaria etiam chari-
 tas à fidei veritatem et gratitudinem, non ad fidei actum,
 sed ad remissionem peccatorum obtinendam. At Deus iustus
 cum scit, non potest nos fructu plenissimo illius solutionis fru-
 dare. Sanè non potest applicata, potest autem, et se velle dñi
 non applicari

non applicatæ per fidem. Qui non credit in filium Dei, super
 eo manet ira Dei. Hæc sunt, quæ mihi Clarissime Viri: inter
 summas occupationes, quas ipse D. Holstenius vidit: pro eâ, Conclusio et
obtestatio.
 quâ constringor, salutis tuæ curâ et amore, ad tuas respon-
 dere hoc tempore, est visum: quod ut animo scripsi candido,
 sic tu candidè quæso accipe: et cogita non jam de castâ nuce
 controversiam esse, sed de ipsomet, ut vides, religionis nostræ
 fundamento. Per gloriam Ergo iustissimi Dei nostri; per
 sanctissimam et plenissimam satisfactionem Filii Dei; per
 vulnera et mortem ejus, per tuam æternam salutem:
 per Ecclesiæ Christianæ pacem: per, si quid tibi est, charum,
 te obsecro cogita, quid agas: nihil tergiveris, vobis ob-
 noxia te diu non tegent, filia temporis veritas. Cogita quale
 sit, unum Socinam Samosatenianum hæreticum orthodoxis
 Theologis omnibus anteferre, propter inanes argutias, Fidei
 et consensui Ecclesiæ Christianæ nuncium mittere. Cogita
 istam indignationem Optimi Generosi Tui Scandalum
 Ecclesiæ, triumphos hostium, quos excitabis, perniciem
 juventutis, periculum tuum. Libera me et amicos omnes
 hæc sollicitudine et metu, et hæresin Socini aperte no-
 bisiam detestare. Quod ut velis et possis, et facias toto pe-
 ctore Deum oro. Si quid durius videbitur à me dictum,
 nec mihi nec tibi, sed Socino imputa. Vale Heidelbergæ
 27. Junij 1598.

J. Amando Polano J. Parens S. P.

305

Salutem. Etsi Vir clarissime, amice et frater in Domino ho-
 norande, nihil magis in votis habui, quam in meo pistrino
 porro etiam latere, cui obicem egi propè jam xv annos.
 tamen parendum fuit superiorum voluntati, etiam cum aliquo
 meo incommodo. Accepi igitur secundariam Professionem
 Theologi jam veteris testamenti, menses propè xxi